

Spånga den 5 februari 2012

Äldre- och ytterstadsroteln genom Stadsdelsnämnden i Spånga - Tensta

Översyn av ersättningssystem inom hemtjänsten

Stadsdelsnämndens pensionärsråd i Spånga – Tensta (SPR) har beretts tillfälle att yttra oss i ärendet och vill anföra följande.

SPR:s yttrande följer inte dispositionen i Äldreförvaltningens förslag utan utgår från de idéer och synpunkter som de äldre kan tänkas ha i ärendet.

Äldreförvaltningens förslag

Äldreförvaltningen föreslår

att ett nytt ersättningssystem för utförare inom hemtjänsten. Förslaget innebär att ersättning utgår med 351 kr per utförd timme för insatser som utförs dag, kväll och helg. I ersättningen ingår kostnader för kringtid såsom restid, tid för dokumentation och övrig personaltid. Ersättning för insatser nattetid ersätts med 178 kr per utförd insats. För larmkunder i ordinärt boende införs en fast månadsersättning motsvarande 134 kr per månad. Det innebär i detta fall att ingen särskild ersättning utgår för utförda larminsatser

För privat regi är samtliga insatser 2,5% högre för att kompensera att kommunal utförare har rätt att lyfta moms på inköpta varor och tjänster, vilket privata utförare inte har.

att ett tidsregistreringssystem ska införas för alla utförare inom hemtjänsten.

att medel reserveras i centrala medelsreserven för införande av ett system för tidsregistrering för stadens hemtjänstutförare

att äldrenämnden får i uppdrag att utreda ersättningssystemet för servicehus.

Av handlingarna i ärendet framgår att man föreslår att förslaget ska träda i kraft den 1 januari 2013.

SPR:S synpunkter

Allmänt

Principen att äldre ska bo kvar i det egna hemmet så länge som möjligt innebär att många försöker att så länge som möjligt klara hemtjänsten med hjälp av sina anhöriga. Det är en tung börda för äldre anhöriga som ofta måste utföra inte bara hemmets service utan också omvårdnaden av sina närmaste äldre. Det gäller inte bara hemmets skötsel och ekonomiska göromål utan hjälp att dricka, klä på och förflytta sina anhöriga och inte minst hjälp att sköta den personliga hygien. Socialstyrelsen har beräknat värdet av anhörig- och frivilliginsatserna i äldreomsorgen. Man har funnit att det motsvarar en kostnad på mer än 40 miljarder per år om de skulle ha gjorts av den avlönade personalen. Detta motsvarar ungefär de sammanlagda kostnaderna för garantipensioner, bostadstillägg och liknande ekonomiska

hjälpinsatser inom äldrepolitiken. Värde av detta frivilliga, nödvändiga och obetalda arbete räknas inte med när det gäller att räkna fram kostnaderna för äldreomsorgen. Det innebär en stor besparing för samhället.

Man bör kanske också observera att vården och omsorgen mycket litet är ett ansvar för regering och riksdag. Det är landstingen och kommunerna som har det ansvaret.

SPR har tidigare noterat att äldre patienter som landstinget har ansvaret för har överlämnats till kommunen mycket tidigt efter behandling. Det har inneburit en ökad arbetsbelastning för kommunen med arbetsuppgifter som i hög grad fordrat medicinsk kompetens. I den mån det berör hemtjänsten ställs det höga krav på utförarna.

Effekten av äldreförvaltningens förslag kan på längre sikt eventuellt få återverkningar på kostnaderna för äldre som använder hemtjänsten. Det vore en olycksalig effekt för dem som redan finner att kostnaderna är för höga. Övervältringen av kostnaderna och arbetet på de äldres anhöriga är redan nu betungande. Att ytterligare tynga bördan för de äldre torde stå helt i strid med den värdegrund för äldreomsorgen i Stockholm och FN:s deklaration om de äldres rättigheter. Därför måste de äldres kostnader för hemtjänsten inte öka till följd av förslaget.

Synpunkter på äldreförvaltningens förslag

SPR har inget att erinra mot den höjning av ersättningarna som äldreförvaltningen föreslår. I jämförelse med andra kommuner ligger ersättningarna lågt i Stockholm. Kommunen tillhandahåller också en innehållsrik hemtjänst.

Vi vill emellertid framhålla att den höjda ersättningen i första rummet måste få innebära förbättringar för de äldre. Främst måste det finnas tid för den service och omvårdnad som ska komma de äldre till del. Detta är naturligtvis en uppgift för biståndshandläggarna att göra sina beslut så flexibla att hemtjänsten kan anpassas efter de äldres olika behov vid olika tidpunkter. Det finns annars stor risk att biståndet upplevs som kränkande och alltför stelbent.

I avtal med de privata företagen som sköter hemtjänst måste man se till att avtalen innehåller klausuler som förhindrar att oskäliga vinster medför sänkt kvalitet för äldreomsorgen. Egentligen borde det finnas en gräns för hur hög vinst som får tas ut. I avtalen borde det finnas en klausul att minst 25 % av vinsten måste återföras till verksamheten för förbättringar av äldreomsorgen. Klausulen måste vara så utformad att bokföringsmässiga transaktioner för att kringgå den kan stävjas. Det måste även tydligt markeras i avtalen om möjligheten för de äldre att få full kostnadsersättning och skadestånd vid fel, brist och dröjsmål vid utförandet av de tilldelade nyttigheterna i biståndsbeslutet även när det gäller hemtjänst..

Synpunkter på kvaliteten

Av utförarnas synpunkter är en av de viktigaste påpekandena att den beslutade biståndstiden inte räcker för att utföra uppdraget. Det är också otydligt hur man ska tolka de regler som gäller för ersättningen. Utförarna anser också att den faktiska ersättningen är för låg. Detta och flera andra aspekter på systemen för ersättning till utförarna tyder på att det inte går att hålla den kvalitet som borde vara rimlig. Man kan fråga sig om de äldres rätt till värdighet, fysiskt och psykiskt välbefinnande är till fullo uppfyllt. Rätten till självbestämmande begränsas ju, när

biståndshandläggaren alltid måste tänka på att tillgångar som är avsatta för äldreomsorgen i varje ögonblick måste räcka till för alla biståndsbehövande.

Det ligger i sakens natur att rätten till privatliv minskar när hemtjänsten måste utföra sina sysslor i de äldres hem. Möjligheten att åstadkomma en skraddarsydd äldreomsorg kan ofta vara svår att åstadkomma om man måste gå efter vissa schabloner.

Det kan sannolikt förutses att de nya pensionärerna inte kommer att acceptera nuvarande standard på hemtjänst och begränsningarna i möjligheterna att i högre grad kunna påverka kvaliteten i hemtjänsten.

Den svåra konsten att kommunicera med de äldre fordrar ibland särskild kompetens, t ex vid demens. Ännu svårare är det ofta att få fram begriplig information som de hjälpbehövande äldre kan ta till sig.

Ibland ställs också utförarna inför kravet på palliativ omsorg, stöd och respekt i livets slutskede. Om det sker i hemmet behövs som komplement till den medicinska vården ibland hemtjänst. Det synes vara en verksamhet som kräver mycket av äldreomsorgen och av dem som skall utföra hemtjänsten.

Vad ovan sagts bör beaktas vid bestämmande av ersättning och tidsregistrering.

Tidsregistrering

Ett tidsregistreringssystem kanske behövs. Emellertid kan det uppfattas som en misstro mot utförarna och minskar möjligheten till eget ansvarstagande. I ett sådant system måste finnas möjlighet till vissa smärre avvikelser utan att detta måste registreras. Om systemet är alltför rigoröst finns det ökad risk för att det manipuleras.

Arbetsmiljö

Biståndshandläggarna har inte bara lagar och föreskrifter att iaktta utan också riktlinjer, schabloner och inte minst tillgängliga ekonomiska medel. Det innebär att den tid som utförarna har begränsas. Den press som både biståndshandläggare och utförare utsätts för kan knappast vara tecken på en god arbetsmiljö. Utrymmet för den så viktiga medkänslan för de äldre i hemtjänsten kan på grund av tidsnöden komma i andra hand. Möjligheterna att utveckla sitt eget arbete och komma med egna synpunkter och initiativ torde vara ytterst ringa. Utbildningen kan inte heller bli särskilt omfattande.

Vill man att ungdomar ska satsa på äldreomsorgen och fylla de många platser som kommer att behövas i äldreomsorgen i framtiden, så kan hemtjänstarbetet vara en inkörsport. Det måste då finnas utbildning, utvecklingsmöjligheter i yrket och en god arbetsmiljö.

Ökad ersättning till utförarna kostar naturligtvis pengar och det måste beaktas när man inför ett nytt ersättningsystem. Vad man kostar på de äldre visar också vilka värderingar samhället har, när det gäller den enskilda människan.

Ekonomi

Det behövs inte bara att ekonomiska medel reserveras för införandet av ett tidsregistreringssystem utan också för ersättningssystemet. Dessutom behövs det en justering av anslagen med hänsyn till de ökade kostnaderna för hemtjänsten. De äldre får inte ska bli lidande på grund av minskade tillgångar till hemtjänsten.

Ikraftträdande m.m.

I utredningen framhålls att det saknas statistik i flera avseenden vilket kan göra det svårt att bedöma utredningens förslag. På grund härav borde man pröva ersättningsmodellen i några representativa stadsdelar, innan man låter förslaget träda i kraft. Det finns då möjlighet att göra justeringar och genomföra modellen när dessa gjorts. Man kan i det sammanhanget utreda om ersättningen kunde knytas till något lämpligt prisindex för att slippa göra en ny utredning inom kort. Sannolikt skulle det i längden vara kostnadseffektivt om det slutliga ikraftträdandet skjuts framåt i tiden tills man vunnit mera erfarenhet av prövotiden.

Slutord

SPR hoppas att våra synpunkter beaktas i den fortsatta behandlingen av ärendet på så sätt att det blir bättre för de äldre som använder hemtjänst.

För Stadsdelsnämndens pensionärsråd i Spånga - Tensta

Bo Werner

Stig Dunvall